

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення методичної ради університету
29 серпня 2024 року,
протокол № 1

Перша проректорка, голова методичної
ради університету, кандидатка наук з
державного управління, доцентка

_____ Ірина КОВТУН

29 серпня 2024 року

м.п.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
з навчальної дисципліни
«МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ»
для підготовки на першому освітньому рівні
здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра
за спеціальністю 081 Право
галузі знань 08 Право
за заочною формою навчання

м. Хмельницький
2024

РОЗРОБНИК:

Доцент кафедри міжнародного та
європейського права, доктор філософії

28 серпня 2024 року

_____ Андрій ІВАНИЦЬКИЙ

СХВАЛЕНО

Рішення кафедри міжнародного та європейського права
28 серпня 2024 року, протокол № ____ .

Завідувач кафедри міжнародного та
європейського права, кандидат юридичних
наук, доцент

28 серпня 2024 року

_____ Світлана ЛОЗІНСЬКА

Декан юридичного факультету, доцент
кафедри кримінального права та процесу,
кандидат юридичних наук, доцент

28 серпня 2024 року

_____ Віктор ЗАХАРЧУК

ЗМІСТ

	Стор.
1. Структура вивчення навчальної дисципліни	4
1.1. Тематичний план навчальної дисципліни	4
1.2. Лекції	5
1.3. Семінарські заняття	8
1.4. Самостійна робота студентів	10
1.5. Підсумковий контроль	11
2. Схема нарахування балів	13
3. Рекомендовані джерела	15
4. Інформаційні ресурси в Інтернеті	24

1. Структура вивчення навчальної дисципліни

1.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Кількість годин					
		Заочна форма навчання					
		Усього	у тому числі				
			Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін. зав.	СРС
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Загальні положення про права людини	6	1	-	-	-	5
2.	Захист прав людини в діяльності Організації Об'єднаних Націй	6	1	1	-	-	4
3.	Захист прав людини в Європі	4	1	1	-	-	2
4.	Інші регіональні системи захисту прав людини	4	1	1	-	-	2
5.	Право на життя	4	1	1	-	-	2
6.	Заборона катувань, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання	5	-	1	-	-	4
7.	Право на свободу та особисту недоторканість	5	-	1	-	-	4
8.	Право на повагу до приватного та сімейного життя, житла та кореспонденції	5	-	-	-	-	5
9.	Свобода думки, совісті і релігії	5	-	-	-	-	5
10.	Свобода вираження поглядів	5	-	-	-	-	5
11.	Свобода зібрань та об'єднання	5	-	-	-	-	5
12.	Захист права власності	5	1	-	-	-	4
13.	Заборона дискримінації	5	-	-	-	-	5
14.	Право на справедливий суд та ефективний засіб юридичного захисту	5	1	-	-	-	4
15.	Правомірне обмеження прав людини та відступ держав від своїх зобов'язань у сфері прав людини в надзвичайних ситуаціях	3	-	-	-	-	3
16.	Міжнародний захист окремих категорій та груп осіб	3	1	-	-	-	2
	Всього годин:	75	8	6	-	-	65

1.2. Лекції

№ з/п	Назва і план теми	Кількість годин
1	2	3
1.	Загальні положення про права людини	1
1.1.	Еволюція поняття «права людини». Універсальність і регіональність прав людини. Зміст та обсяг прав і свобод людини: ідеї і принципи, норми і цінності, система заохочення і захисту.	
1.2.	Обсяг прав і свобод людини: зміст можливостей, особливості носіїв прав, специфіка об'єктів цих прав.	
1.3.	Покоління прав людини та їх принципова відмінність.	
1.4.	Поняття «міжнародні стандарти прав людини». Класифікація міжнародних стандартів прав людини: за онтологічним статусом (номінальні та фактичні), за сферою дії (всесвітні та регіональні), за характером обов'язковості впровадження (юридичні та морально-політичні).	
1.5.	Рівні механізму захисту прав людини: національні механізми захисту прав людини та міжнародні механізми захисту прав людини (регіональні та універсальні).	
2.	Захист прав людини в діяльності Організації Об'єднаних Націй	1
2.1.	Історія виникнення міжнародного співробітництва з прав людини	
2.2.	Завдання та мета ООН стосовно прав людини.	
2.3.	Економічна і Соціальна рада ООН.	
2.4.	Комітет ООН з прав людини. Інші комітети і комісії що діють у складі ООН.	
3.	Захист прав людини в Європі	1
3.1.	Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (1950 р.): історичні причини й умови прийняття; вихідні засади; протоколи до Конвенції.	
3.2.	Статутні органи Ради Європи у сфері захисту прав людини.	
3.3.	Європейський суд з прав людини: порядок утворення, склад, структура, компетенція, форми і порядок діяльності	
4.	Інші регіональні системи захисту прав людини	1
4.1.	Міжамериканська система захисту прав людини: Міжамериканська комісія з прав людини, Міжамериканський суд з прав людини.	
4.2.	Африканська система захисту прав людини: Африканська комісія з прав людини, Африканський суд з прав людини.	
4.3.	Арабська система захисту прав людини: Арабська комісія з прав людини, Арабський суд з прав людини.	
4.4.	Система захисту прав людини держав Південно-Східної Азії. Міжурядова комісія з прав людини АСЕАН. Декларація прав людини АСЕАН.	
5.	Право на життя.	1
5.1.	Ретроспективна еволюція права на життя.	
5.2.	Універсальність та регіональність права на життя. Обсяг та складові права на життя згідно з фундаментальними документами у сфері прав людини.	
5.3.	Позитивні та негативні зобов'язання держав щодо реалізації права на життя.	
5.4.	Сфера застосування ст. 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод	

6.	Заборона катувань, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання	1
6.1.	Ретроспективна еволюція заборони катувань, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання. Універсальність та регіональність права на гідність.	
6.2.	Обсяг та складові заборони катувань, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання згідно з фундаментальними документами у сфері прав людини.	
6.3.	Позитивні та негативні зобов'язання держави щодо заборони катувань, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання.	
6.4.	Європейський комітет з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню.	
7.	Право на свободу та особисту недоторканість	1
7.1.	Обсяг, складові права на свободу та особисту недоторканість. Сфера застосування ст. 5 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.	
7.2.	Позитивні та негативні зобов'язання держав щодо права на свободу та особисту недоторканість.	
7.3.	Поняття, зміст та обмеження права на свободу пересування та права на вільний вибір місця проживання.	
7.4.	Позбавлення свободи згідно зі ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.	
8.	Право на повагу до приватного та сімейного життя, житла та кореспонденції	-
8.1.	Обсяг, складові права на повагу до приватного й сімейного життя, житла та кореспонденції. Сфера застосування ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.	
8.2.	Позитивні та негативні зобов'язання держав щодо реалізації права на повагу до приватного й сімейного життя, житла та кореспонденції.	
8.3.	Концепція «приватність», «житла», «кореспонденції» у розумінні ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Репутація і честь особи як сфера захисту приватного життя, гарантованого ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.	
9.	Свобода думки, совісті і релігії	-
9.1.	Еволюція права на свободу думки, слова, совісті і віросповідання.	
9.2.	Сфера застосування ст. 9 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.	
9.3.	Позитивні та негативні зобов'язання держави щодо реалізації права на свободу думки, совісті і релігії.	
9.4.	Принцип ідеологічного нейтралітету як основа реалізації права на свободу думки.	
9.5.	Обмеження права на свободу думки, совісті і релігії.	
10.	Свобода вираження поглядів	-
10.1.	Обсяг та складові права на свободу вираження поглядів.	
10.2.	Позитивні та негативні зобов'язання держави щодо реалізації права на свободу вираження поглядів.	
10.3.	Обмеження свободи вираження поглядів. Межі допустимої критики.	
11.	Свобода зібрань та об'єднання	-

11.1.	Свобода мирних зібрань та об'єднання як свобода комунікації. Сфера застосування ст. 11 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.	
11.2.	Позитивні та негативні зобов'язання держави щодо реалізації права на свободу зібрань та об'єднання.	
11.3.	Принципи реалізації права на свободу зібрань.	
11.4.	Обмеження права на свободу зібрань та об'єднання. Умови виправданості втручання держави у сферу реалізації права на свободу зібрань та об'єднання.	
12.	Захист права власності	1
12.1.	Зіставлення понять «право власності» та «майно».	
12.2.	Способи захисту права власності Європейським судом з прав людини.	
12.3.	Поняття та значення меж правомірного втручання держави у право власності як обмеження здійснення такого приватного права.	
12.4.	Законність правомірного втручання держави у право власності. Врахування «інтересу суспільства» при встановленні меж правомірного втручання державою у право власності. Справедлива рівновага як межа правомірного втручання державою в право власності.	
13.	Заборона дискримінації	-
13.1.	Поняття та форми дискримінації.	
13.2.	Обсяг та складові заборони дискримінації. Міжнародно-правові механізми заборони дискримінації.	
13.3.	Ознаки за якими заборонена дискримінація. Сфера застосування ст. 14 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.	
13.4.	Позитивні та негативні зобов'язання держави щодо заборони дискримінації.	
14.	Право на справедливий суд та ефективний засіб юридичного захисту	-
14.1.	Поняття «права на справедливий суд».	
14.2.	Позитивні та негативні зобов'язання держави щодо реалізації права на справедливий суд.	
14.3.	Обсяг та складові права на справедливий суд.	
15.	Правомірне обмеження прав людини та відступ держав від своїх зобов'язань у сфері прав людини в надзвичайних ситуаціях	-
15.1.	Межі здійснення прав людини. Правомірне обмеження прав людини державою.	
15.2.	Матеріальні та процедурні умови правомірного обмеження прав людини в надзвичайних ситуаціях.	
15.3.	Правомірне обмеження прав людини згідно Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод.	
15.4.	Відступ держав від своїх зобов'язань у сфері прав людини в надзвичайних ситуаціях: поняття, мета, принципи, умови, строк.	
16.	Міжнародний захист окремих категорій та груп осіб	-
16.1.	Захист прав осіб, що належать до національних та мовних меншин.	
16.2.	Захист прав корінних народів.	
16.3.	Захист прав жінок.	
16.4.	Захист прав дітей.	
16.5.	Захист прав осіб з інвалідністю.	
16.6.	Захист прав мігрантів, що працюють.	
16.7.	Захист прав біженців.	
16.8.	Захист прав ув'язнених осіб.	
16.9.	Захист прав пацієнтів.	
	Усього	8

1.3. Семінарські заняття

Семінарське заняття 1.

Тема 2. Захист прав людини в діяльності Організації Об'єднаних Націй.

Тема 3. Захист прав людини в Європі.

Питання для усного опитування та дискусії

- 1.1. Система міжнародних органів щодо забезпечення та захисту прав людини.
- 1.2. Структура ООН. Завдання та мета ООН стосовно прав людини.
- 1.3. Управління Верховного Комісара ООН з прав людини.
- 1.4. Комітет з прав людини.
- 1.5. Комітет з економічних, соціальних та культурних прав. Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок. Комітет з прав дитини. Комітет проти катувань. Комітет по ліквідації расової дискримінації.
- 1.6. Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців.
- 1.7. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (1950 р.): історичні причини й умови прийняття; вихідні засади; протоколи до Конвенції. Місце ЄСПЛ у національних системах джерел права держав-членів Ради Європи.
- 1.8. Статутні органи Ради Європи у сфері захисту людських прав. Парламентська Асамблея Ради Європи. Комітет Міністрів Ради Європи. Комітет Ради Європи проти катувань. Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ).
- 1.9. Європейський суд з прав людини: порядок утворення, склад, структура, компетенція, форми і порядок діяльності.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: права людини, універсальні та регіональні механізми захисту прав людини, покоління прав людини, ООН, комітет ООН, комісія ООН, Верховний Комісар ООН, Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод, європейська система захисту прав людини, Європейський суд з прав людини, критерії прийнятності заяви до ЄСПЛ, рішення ЄСПЛ,

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Еволюція поняття прав людини від природних прав до позитивних правових цінностей, які є однією з найвищих культурних цінностей в цілому, розглядалась багатьма науковцями впродовж століть. Процес теоретичного осмислення прав людини триває й досі, і останніми десятиліттями дедалі частіше лунає думка про те, що права людини — це моральні вимоги до уряду, а не просто права, якими люди наділені від народження, не лише певні можливості, необхідні людині для її існування та розвитку. Поняття прав людини та захист особистості, який нині розглядається як ядро поняття прав людини, впродовж історії розвивались окремо.

ООН є універсальною міжурядовою міжнародною організацією, яка допомагає державам світу знаходити шляхи врегулювання проблем і спорів і вирішувати нагальні завдання, з якими повсякденно стикаються люди. Основою діяльності ООН є Статут - міжнародний договір, згідно з яким держави-члени зобов'язуються, зокрема, приймати спільні заходи, спрямовані на заохочення і захист прав людини в усьому світі.

Генеральна Асамблея, яку іноді називають найближчим аналогом всесвітнього парламенту, є головним дорадчим органом ООН. У ній представлені всі держави-члени, кожне з яких має один голос. Асамблея збирається на чергову сесію з середини вересня до середини грудня і має право обговорювати всі питання в рамках Статуту ООН. Зокрема, Генеральна Асамблея складає рекомендації з метою «сприяння здійсненню прав людини та основних свобод для всіх, незалежно від раси, статі, мови і релігії». Вона не може змусити жоден уряд

підкоритися її рішенням, однак її рекомендації мають вагу як відображення світової громадської думки. Починаючи з 1948 року Генеральна Асамблея прийняла безліч декларацій і конвенцій з питань прав людини. Питання прав людини обговорюються в Третньому комітеті Генеральної Асамблеї. Прийняті Комітетом проекти резолюцій і рішень виносяться на розгляд пленарного засідання Генеральної Асамблеї і приймаються простою більшістю голосів. Економічна і соціальна рада (ЕКОСОП) «уповноважується скласти рекомендації з метою заохочення поваги та дотримання прав людини і основних свобод для всіх», а також створює комісії в економічній і соціальній сферах із заохочення прав людини. ЕКОСОП може готувати для подання Генеральній Асамблеї проекти конвенцій і скликати міжнародні конференції з питань прав людини. Багато стандартів та механізми в галузі прав людини було прийнято (засновані) резолюціями та рішеннями ЕКОСОП.

Діяльність ООН в сфері прав людини спрямована на заохочення і захист прав людини щодо будь-якої особи і в будь-якій точці планети. Реалізація таких завдань здійснюється через систему інститутів і спеціалізованих установ ООН в сфері прав людини і включає в себе різні структури і механізми, спільною метою для кожного з яких є захист і розвиток узгоджених міжнародним співтовариством прав людини: громадянських, культурних, економічних, політичних і соціальних - всіх тих прав, які були проголошені у Загальній декларації прав людини.

Для розуміння особливостей діяльності ООН студентам необхідно осмислити структуру та повноваження усіх створених в межах ООН структур в сфері захисту прав людини, наслідки прийнятих ними рішень, проаналізувати низку нормативних актів, що ними прийнята чи розроблена.

Ухвалення Конвенції слідувало за ратифікацією Загальної декларації прав людини 1948 р. Однак, будучи її продовженням і розвитком, ЄКПЛ не тільки проголосила основоположні права і свободи людини, а й створила ефективний механізм їх захисту, який є найбільш прогресивним в світі. Принципово новим і важливим для ЄКПЛ стала відмова від традиційних уявлень про компетенцію постійних міжнародних судових органів як обмеженою виключно спорами між державами. Іншою основоположною рисою ЄКПЛ є можливість прямого звернення громадян в створену нею наднаціональну юрисдикцію, в зв'язку з чим судовий захист їх прав перестав бути винятковою прерогативою держав. Тим самим фізичним особам вперше було надано статус суб'єкта міжнародного права. У ЄКПЛ визначені основоположні принципи, що стосуються прав людини. Їх значення полягає в тому, що всі конкретні норми в законодавстві держав-учасниць повинні розроблятися відповідно до цих принципів, які одночасно є критерієм їх законності. Правова система кожної країни-члена Ради Європи, включаючи Україну, зобов'язана закріплювати основоположні принципи, зафіксовані в ЄКПЛ. До їх числа належать демократичні принципи організації і діяльності будь-якої державної влади: народовладдя, поділ влади, верховенство права і наявність незалежних судових органів.

Опрацьовуючи критерії прийнятності заяв до ЄСПЛ, студентам корисно буде не тільки опрацьовувати теорію таких критеріїв через аналіз рішень ЄСПЛ, але спробувати проаналізувати прийнятність заяв через сукупність питань практичного спрямування:

1. Чи стосується заява порушення права, гарантованого ЄКПЛ або ратифікованим відповідною державою Протоколом до неї?
2. Допущено це порушення державою, проти якої може бути подана скарга до ЄСПЛ?
3. Допущено це порушення в період дії щодо даної держави ЄКПЛ або відповідного Протоколу до неї?
4. Чи перебувала особа під юрисдикцією держави-відповідача в період, коли стосовно цієї особи було допущено порушення?
5. Чи подається заява приватною особою, яка зберігає статус жертви, яка може звернутися до ЄСПЛ, або в інтересах такої жертви?
6. Чи подається заява після вичерпання внутрішньодержавних засобів правового захисту від порушення (при наявності таких)?
7. Чи подається заява протягом шести місяців з моменту вичерпання внутрішньодержавних засобів правового захисту від порушення, а в разі їх відсутності - протягом шести місяців з моменту порушення?

8. Чи вказані в заяві всі необхідні відомості про жертву порушення, чи підписана вона заявником або його представником?

9. Чи відсутнє рішення ЄСПЛ за аналогічною по суті скаргою цієї ж особи на те ж саме порушення, і подається скарга тільки за однією процедурою міжнародного розслідування - ЄСПЛ?

10. Чи є заява обгрунтованою?

11. Чи відсутні ознаки зловживання заявником правом на звернення із заявою до ЄСПЛ?

12. Чи наявною є шкода, спричинена заявнику порушеним правом.

Семінарське заняття 2.

Тема 4. Інші регіональні системи захисту прав людини

Питання для усного опитування та дискусії

3.1. Міжамериканська система захисту прав людини: Міжамериканська комісія з прав людини, Міжамериканський суд з прав людини.

3.2. Африканська система захисту прав людини: Африканська комісія з прав людини, Африканський суд з прав людини.

3.3. Арабська система захисту прав людини: Арабська комісія з прав людини, Арабський суд з прав людини.

3.4. Система захисту прав людини держав Південно-Східної Азії. Міжурядова комісія з прав людини АСЕАН. Декларація прав людини АСЕАН.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод, європейська система захисту прав людини, Європейський суд з прав людини, критерії прийнятності заяви до ЄСПЛ, рішення ЄСПЛ, міжамериканська система захисту прав людини, африканська система захисту прав людини, арабська система захисту прав людини, система захисту прав людини держав південно-східної азії.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Ухвалення Конвенції слідувало за ратифікацією Загальної декларації прав людини 1948 р. Однак, будучи її продовженням і розвитком, ЄКПЛ не тільки проголосила основоположні права і свободи людини, а й створила ефективний механізм їх захисту, який є найбільш прогресивним в світі. Принципово новим і важливим для ЄКПЛ стала відмова від традиційних уявлень про компетенцію постійних міжнародних судових органів як обмеженою виключно спорами між державами. Іншою основоположною рисою ЄКПЛ є можливість прямого звернення громадян в створену нею наднаціональну юрисдикцію, в зв'язку з чим судовий захист їх прав перестав бути винятковою прерогативою держав. Тим самим фізичним особам вперше було надано статус суб'єкта міжнародного права. У ЄКПЛ визначені основоположні принципи, що стосуються прав людини. Їх значення полягає в тому, що всі конкретні норми в законодавстві держав-учасниць повинні розроблятися відповідно до цих принципів, які одночасно є критерієм їх законності. Правова система кожної країни-члена Ради Європи, включаючи Україну, зобов'язана закріплювати основоположні принципи, зафіксовані в ЄКПЛ. До їх числа належать демократичні принципи організації і діяльності будь-якої державної влади: народовладдя, поділ влади, верховенство права і наявність незалежних судових органів.

Опрацьовуючи критерії прийнятності заяв до ЄСПЛ, студентам корисно буде не тільки опрацювати теорію таких критеріїв через аналіз рішень ЄСПЛ, але спробувати проаналізувати прийнятність заяв через сукупність питань практичного спрямування:

1. Чи стосується заява порушення права, гарантованого ЄКПЛ або ратифікованим відповідною державою Протоколом до неї?

2. Допущено це порушення державою, проти якої може бути подана скарга до ЄСПЛ?
3. Допущено це порушення в період дії щодо даної держави ЄКПЛ або відповідного Протоколу до неї?
4. Чи перебувала особа під юрисдикцією держави-відповідача в період, коли стосовно цієї особи було допущено порушення?
5. Чи подається заява приватною особою, яка зберігає статус жертви, яка може звернутися до ЄСПЛ, або в інтересах такої жертви?
6. Чи подається заява після вичерпання внутрішньодержавних засобів правового захисту від порушення (при наявності таких)?
7. Чи подається заява протягом шести місяців з моменту вичерпання внутрішньодержавних засобів правового захисту від порушення, а в разі їх відсутності - протягом шести місяців з моменту порушення?
8. Чи вказані в заяві всі необхідні відомості про жертву порушення, чи підписана вона заявником або його представником?
9. Чи відсутнє рішення ЄСПЛ за аналогічною по суті скаргою цієї ж особи на те ж саме порушення, і подається скарга тільки за однією процедурою міжнародного розслідування - ЄСПЛ?
10. Чи є заява обгрунтованою?
11. Чи відсутні ознаки зловживання заявником правом на звернення із заявою до ЄСПЛ?
12. Чи наявною є шкода, спричинена заявнику порушенням правом.

Унікальність міжамериканської системи захисту прав людини полягає в її самобутності і винятковості на американському континенті. Її відмінність від інших систем захисту прав людини полягає в тому, що її основу складають три правових документа: Статут Організації Американських Держав, Американська декларація прав і обов'язків людини і Міжамериканська конвенція з прав людини. Міжамериканський суд з прав людини і Міжамериканська комісія з прав людини відповідають за захист прав людини в західній півкулі. Комісія була створена в 1959 році і почала працювати в 1960 році. У 1969 році була прийнята Американська конвенція з прав людини, яка створила Міжамериканський суд для тлумачення цієї конвенції. Суд почав працювати в 1979 році. Суд і комісія відіграють різні, але взаємодоповнюючі ролі. Суд вирішує спірні справи і дає консультативні висновки з конкретних питань. Комісія має набагато ширші повноваження. Вона є першим кроком в процесі вирішення спірних випадків, сприяє розвитку дружніх відносин між сторонами, досліджує і представляє доповіді про стан прав людини в американських державах.

Основою регіональної системи захисту прав людини на Африканському континенті служить розроблена і прийнята в рамках Організації Африканської Єдності Африканська хартія прав людини і прав народів, мета якої - сприяння розвитку поваги прав людини та їх захист на Африканському континенті. Як і ЄКПЛ, Хартія належить до договорів «закритого» типу, оскільки її учасниками можуть бути тільки країни-члени ОАЄ. Особливість Африканської хартії полягає в тому, що вона відображає політичну реальність континенту, а також історичні традиції африканських народів і цінності африканської цивілізації. Вона істотно відрізняється від аналогічних договорів регіонального характеру, прийнятих раніше в рамках Ради Європи та Організації Американських Держав. Африканську хартію слід розглядати як унікальний документ не тільки для Африканського континенту, але також і в контексті все зростаючого числа регіональних договорів в сфері прав людини, адаптованих до особливостей потреб і інтересів тих регіонів, в рамках яких вони діють». До числа найбільш яскравих відмінних рис Хартії, які одночасно представляють і концептуальні новації в галузі міжнародного права прав людини, належать визнання, поряд з правами людини, прав народів («третє покоління» прав людини); визнання неподільності прав людини, під якими в Хартії маються на увазі права політичні, громадянські, економічні, соціальні і культурні; визнання права на розвиток як права людини; проголошення низки основоположних обов'язків, що накладаються на людину в її відносинах з родиною, громадою, суспільством, державою, а також іншими законно визнаними утвореннями і міжнародним співтовариством; яскраво виражений колективістський (сім'я, громада, народ) підхід до прав людини. Приватна особа має, згідно з концепцією Хартії,

віддавати пріоритет інтересам громади. Як «крок у відповідь» громада приймає на себе зобов'язання захищати права своїх членів.

Роль Ліги Арабських держав (ЛАД) як однієї з найстаріших регіональних міжнародних організацій в сфері захисту прав і свобод людини все більше активізується. ЛАД координує зусилля арабських держав в сфері прав людини. Арабська хартія прав людини, прийнята в 1994 р., є одним з найважливіших регіональних документів щодо захисту прав людини на Близькому Сході. Вона також служить надійною гарантією захисту прав людини в арабському регіоні. Але варто зазначити, що вона довгий час не вступала в силу, оскільки для вступу в силу було необхідно, щоб її ратифікували як мінімум сім держав. Раніше Арабську хартію ратифікували Йорданія, Бахрейн, Алжир, Сирія, Лівія і Палестинська автономія. У 2008 році її ратифікували Об'єднані Арабські Емірати.

Окрім вказаних регіональних систем, виділяється саме азіатський континент, адже, станом на сьогодні, не має власної регіональної системи захисту прав людини. Офіційним міжнародним документом, в якому можна виявити контури азіатського підходу в сфері захисту прав людини, є Азіатсько-Тихоокеанська декларація прав людини і народів, яка була прийнята 15 лютого 1988 року в Делі (Індія). У конференції, на якій була прийнята Декларація, брало участь близько 200 юристів з 22 держав регіону. В 2007 році був прийнятий Статут АСЕАН. Це регіональне об'єднання було створено ще в 1967 році, але остаточне оформлення в ролі міжнародної міждержавної організації отримало саме завдяки прийняттю Статуту, ст. 3 якого зазначає, що АСЕАН (Асоціація держав Південно-Східної Азії) як міждержавна організація наділяється правосуб'єктністю. Положення про Міждержавну комісію з прав людини АСЕАН було ухвалено 20 липня 2009 року, а в жовтні 2009 року на 15-му саміті АСЕАН були призначені члени Комісії. Згідно з Положенням до основних функцій Комісії віднесені: розробка стратегії в сфері заохочення та захисту прав і основних свобод людини; підвищення громадської обізнаності в області прав людини серед народів країн АСЕАН шляхом освіти, досліджень і поширення інформації; вироблення загальних підходів і позицій з питань прав людини, що становлять інтерес для АСЕАН; підготовка тематичних досліджень з питань прав людини в країнах АСЕАН тощо.

Семінарське заняття 3.

Тема 5. Право на життя. Тема 6. Заборона катувань, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання

Питання для усного опитування та дискусії

- 4.1. Ретроспективна еволюція права на життя.
- 4.2. Універсальність та регіональність права на життя. Обсяг та складові права на життя згідно з фундаментальними документами у сфері прав людини.
- 4.3. Позитивні та негативні зобов'язання держав щодо реалізації права на життя.
- 4.4. Сфера застосування ст. 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.
- 4.5. Ретроспективна еволюція заборони катувань, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання. Універсальність та регіональність права на гідність.
- 4.6. Обсяг та складові заборони катувань, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання згідно з фундаментальними документами у сфері прав людини.
- 4.7. Позитивні та негативні зобов'язання держави щодо заборони катувань, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання.
- 4.8. Європейський комітет з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: право на життя, смертна кара, евтаназія, катування; нелюдське або таке, що принижує гідність, поводження чи покарання.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Обсяг та складові права на життя згідно з фундаментальними документами у сфері прав людини (Загальна декларація прав людини 1948 р., Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р., Декларація прав американського штату Вірджинія 1776 р., Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., Конвенція про права дитини 1989 р., Хартія фундаментальних прав Європейського Союзу 2000 р.).

Обсяг та складові заборони катувань, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання згідно з фундаментальними документами у сфері прав людини (Загальна декларація прав людини 1948 р., Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р., Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність видів поводження і покарання 1984 р., Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню 1987 р., Конвенція Ради Європи про запобігання та боротьбу з насильством стосовно жінок та домашнім насильством 2011 р. та ін.).

Позитивні зобов'язання держав щодо реалізації права на життя. Реагування держави на загибель особи: проведення ефективного розслідування (справа «Макканн та інші проти Сполученого Королівства» (McCANN v. the United Kingdom) від 27 вересня 1995 р., заява № 18984/91; справа «Сергій Шевченко проти України» (Sergey Shevchenko v. Ukraine) від 4 квітня 2006 року, заява № 32478/02 ; справа «Мосендз проти України» (Mosendz v. Ukraine) від 17 січня 2013 року, заява № 52013/08), інституційна і практична незалежність розслідування (справа «Пол та Одрі Едвардс проти Сполученого Королівства» (Paul and Audrey Edwards v. the United Kingdom) від 14 березня 2002 р.), збереження доказів розслідування (справа «Гонгадзе проти України» (Gongadze v. Ukraine) від 8 листопада 2005 р., заява № 34056/02).

Сфера застосування ст. 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (усі випадки насильницької смерті чи зникнення особи; розслідування обставин смерті та зберігання матеріалів такого розслідування; планування та проведення операцій із застосування сили; виключно необхідне застосування сили; застосування зброї та спецзасобів; смерть під час військової служби; надзвичайні ситуації, бойові дії, військові навчання; загроза для життя у разі вислання (депортації, екстрадиції)).

Смертна кара: застосування та заборона (Арабська хартія прав людини 2004 р., Протокол № 13 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, щодо скасування смертної кари за всіх обставин 2002 р., Другий Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, спрямований на скасування смертної кари 1989 р.). Право на евтаназію (право на смерть) (справа «Прітті проти Сполученого Королівства» (Diane Pretty v. UK) від 29 квітня 2002 р., заява № 2346/02). Право на штучне переривання вагітності (справа «Тісонц проти Польщі» від 20 березня 2007 р., заява № 27617/04).

Співвідношення та критерії розмежування основних форм поведінки, що складають предмет регулювання ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. – катування, нелюдське поводження та поводження, що принижує гідність. Абсолютний характер права гарантованого ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Принцип «мінімального рівня жорстокості» (відносність оцінки та залежність від обставин конкретної справи). Справедлива сатисфакція жертвам катувань, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання.

Форми забороненого поводження в контексті затримання чи тримання під вартою: фізичне насильство (справа «Лопатін і Медведський (Lopatin and Medvedskiy) проти України» від 20 травня 2010 р., заява № 2278/03), (справа «Давидов та інші (Davydov and others) проти України» від 1 липня 2010 р., заява №№17674/02 і 39081/02), (справа «Сьорінг проти

Сполученого Королівства» (Soering Case v. the United Kingdom) від 26 червня 1989 р., заява № 14038/88); психічні страждання (справа «Ірландія проти Сполученого Королівства» (Ireland v. the United Kingdom) від 18 січня 1978 р., серія А № 25).

Особливості порушення вимог ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: тримання під вартою; методи ведення допиту; належна медична допомога; ризик зазнати поганого поводження за кордоном; поводження з родичами.

Негативні зобов'язання держави щодо заборони катувань, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання. Позитивні зобов'язання держави щодо заборони катувань, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання.

Європейські стандарти у сфері протидії насильству у сім'ї (розробка і впровадження швидких заходів реагування на насильство у сім'ї; криміналізація протиправних діянь, вчинених у сім'ї; запровадження спеціалізації фахівців, які надаватимуть жертвам насильства компетентну допомогу соціального, медико-соціального спрямування).

1.4. Самостійна робота студентів

1.4.1. Перелік завдань для самоостійної роботи студентів

1. Написати 2 есе за запропонованою темою (на вибір студента).
2. Скласти пакет документів до фабули справи.
3. Підготувати тези доповіді на національну або міжнародну науково-практичну/наукову конференцію.

1.4.2. Тематика есе

1. Чи є права людини універсальною цінністю?
2. Чи повинні роботи мати права людини у майбутньому?
3. Чи можна визнати право на Інтернет фундаментальним правом людини?
4. Що заважає ефективному захисту прав людини на міжнародному рівні?
5. Що заважає ефективному захисту прав людини на національному рівні?
6. Нові виклики концепції прав людини в умовах глобального інформаційного суспільства
7. Принцип належної обачності щодо прав людини: перспективи визнання та застосування
8. Юрисдикційність спорів та захист прав людини: що змінюється у сучасності?
9. Проблеми захисту прав людини під час збройних конфліктів?
10. Місце правосуддя у системі засобів захисту прав людини.
11. Роль верховенства права у реалізації та захисті прав людини
12. Як забезпечити повагу до прав людини з боку бізнесу?
13. Як забезпечити дотримання державами зобов'язань щодо прав людини?
14. Чи може бути успішною незахідна концепція прав людини?
15. Які новітні права мають бути включені до каталогу фундаментальних прав людини?
16. Чи може бути визнане право на смерть як фундаментальне право людини?
17. Наведіть аргументи «за» і «проти» ратифікації Конвенції про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенції про права людини та біомедицину.
18. Відповідність національного законодавства України Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод щодо заборони рабства і примусової праці.
19. Міжнародно-правові аспекти діяльності ЮНЕСКО щодо забезпечення захисту прав людини.
20. Міжнародно-правові засоби попередження апартеїду та геноциду».
21. Проаналізуйте положення національного законодавства України щодо закріплення статусу, форми та способів міжнародного захисту прав людини.

1.4.3. Основні вимоги до написання есе

При виконанні есе необхідно взяти до уваги мету та сутність цього виду роботи студента.

Есе повинно містити власні судження автора із обраної тематики, засновані на вивченому та опрацьовуваному матеріалі не тільки з цієї дисципліни, але й інших навчальних дисциплін.

Обов'язково в тексті повинні бути посилання на джерела, якщо такі були використані при написанні есе. Посилання подаються у квадратних дужках з вказівкою номера джерела, за яким воно внесене у список використаних джерел, та сторінки (якщо подається точна цитата або числові дані), наприклад [3, с.8].

Технічні вимоги: текст має бути набраний шрифтом Times New Roman, 12 кеглем через 1 інтервал. Поля: верхнє – 2,0 см, нижнє – 2,0 см, лівє – 3,0 см, правє – 1,0 см. Загальний обсяг есе – до 5 сторінок формату А4.

1.4.4. Вимоги до складання пакету документів за фавулою справи.

Кожному студенту на початку роботи з дисципліною буде на вибір запропоновано фавули справи.

Обравши фавулу справи, вивчивши обставини, викладені у фавулі, студент має підготувати такі документи:

1. Проєкт звернення до ЄСПЛ на відповідному формулярі, в якому слід, зокрема, викласти факти справи (можливе доповнення фактажу справи за ініціативи студента, але за умови відсутності видозміни первісної фавули) за форматом, який використовується у рішеннях ЄСПЛ, й аргументувати порушення ЄКПЛ з посиланнями на практику ЄСПЛ (мінімум 10 рішень ЄСПЛ).

2. Зауваження Уряду щодо прийнятності та суті оформленого звернення з позицій практики ЄСПЛ (мінімум 5 рішень ЄСПЛ).

3. Проєкт декларації та, за потреби, інші документи щодо дружнього врегулювання спору від імені сторін на основі поваги до прав людини;

4. Проєкт рішення ЄСПЛ у відповідній справі, підготовлений на зразок чинних рішень ЄСПЛ.

Виконуючи завдання, слід звернути увагу на зразки документів ЄСПЛ, що доступні у відкритих джерелах (зокрема, [на офіційній інтернет-сторінці Суду](#), у базі рішень Суду [HUDOC](#), рубриці «Захист інтересів держави в Європейському Суді» Міністерства юстиції України, на сайті [Харківської правозахисної групи](#), на [платформі стратегічного судового захисту](#) тощо).

Виконанні завдання повинні містити самостійну, авторську позицію, сформовану на основі аналізу практики ЄСПЛ, а також нормативно-правової бази України і міжнародних, регіональних стандартів.

Позиція повинна бути аргументованою, з дотриманням принципів академічної доброчесності.

Назва файлу має складатись з ПБ студента та номеру групи, наприклад «Іваницький_АМ_1802.doc».

1.4.5. Підготовка тез доповідей на конференцію

Студенти мають право підготувати тези доповіді на національну або міжнародну науково-практичну/наукову конференцію на тему, яка безпосередньо стосується навчальної дисципліни. Конкретна тема тез доповіді узгоджується із викладачем на початку вивчення дисципліни. Конкретні технічні та змістові вимоги до тез доповідей встановлюються організатором тієї конференції на яку студент бажає подавати свої тези доповіді. Тези доповіді мають бути одноосібні, проте можуть бути подані у співавторстві із викладачем дисципліни.

1.5. Підсумковий контроль

Підсумковий семестровий контроль проводиться шляхом проведення екзамену що проводиться усно або письмово або з використанням комп'ютерних технологій.

1.5.1. Питання для підсумкового контролю

1. Концепція прав людини у правовій традиції.
2. Цінність прав людини.
3. Сучасна доктрина прав людини.
4. Автономія особистості та моральна основа прав людини.
5. Концепції релятивізму та універсалізму в сфері прав людини.
6. Державні та недержавні інститути та захист прав людини.
7. Універсальний характер прав людини та інтерпретації прав у різних правових системах.
8. Універсальні механізми захисту прав людини.
9. Регіональні механізми захисту прав людини.
10. Національні механізми захисту прав людини.
11. Міжнародні правозахисні організації та неурядові організації в механізмі громадського моніторингу дотримання та забезпечення прав людини.
12. Абсолютні права людини та обмеження прав.
13. Право на життя, його генеза, основні властивості та тлумачення.
14. Заборона катувань та її основні властивості.
15. Право на свободу і особисту недоторканість.
16. Право на приватність: юридичне визнання та основні складові.
17. Свобода думки, совісті та віросповідання, її елементи.
18. Свобода вираження думки і слова.
19. Свобода зібрань та об'єднань.
20. Дискримінація: базові поняття та види.
21. Основні міжнародні і європейські документи, що гарантують захист від дискримінації.
22. Права народів та права окремих груп.
23. Процесуальні права людини.
24. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та протоколи до неї
25. Доктрина динамічного тлумачення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.
26. Зміст і обсяг основоположних прав людини відповідно до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.
27. Проблеми застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод
28. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя в різних державах.
29. Проблеми виконання рішень Європейського суду з прав людини в ЄС та Україні.
30. Історія виникнення міжнародного співробітництва з прав людини
31. Завдання та мета ООН стосовно прав людини.
32. Економічний і Соціальний комітети ради ООН.
33. Комітет ООН з прав людини. Інші комітети і комісії що діють у складі ООН
34. Міжамериканська система захисту прав людини: Міжамериканська комісія з прав людини, Міжамериканський суд з прав людини.
35. Африканська система захисту прав людини: Африканська комісія з прав людини, Африканський суд з прав людини.
36. Арабська система захисту прав людини: Арабська комісія з прав людини, Арабський суд з прав людини.
37. Межі здійснення прав людини. Правомірне обмеження прав людини державою.
38. Матеріальні та процедурні умови правомірного обмеження прав людини в надзвичайних ситуаціях.
39. Правомірне обмеження прав людини згідно Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод.
40. Відступ держав від своїх зобов'язань у сфері прав людини в надзвичайних ситуаціях: поняття, мета, принципи, умови, строк.
41. Негативні зобов'язання держави щодо прав людини.
42. Позитивні зобов'язання держави щодо прав людини.
43. Компенсація з боку держави за порушення прав людини.

44. Альтернативні концепції прав людини.
45. Відповідальність за дотримання прав людини під час конфлікту.
46. Захист прав осіб, що належать до національних та мовних меншин.
47. Захист прав корінних народів.
48. Захист прав жінок.
49. Захист прав дітей.
50. Захист прав осіб з інвалідністю.
51. Захист прав мігрантів, що працюють.
52. Захист прав біженців.
53. Захист прав ув'язнених осіб.
54. Захист прав пацієнтів.

1.5.2. Приклад екзаменаційного білету

1. Основні міжнародні і європейські документи, що гарантують захист від дискримінації
2. Компенсація з боку держави за порушення прав людини
3. Захист прав жінок

2. Схема нарахування балів

2.1. Нарахування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

2.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій з навчальної дисципліни, обчислюється у пропорційному співвідношенні кількості відвіданих лекцій і кількості лекцій, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатками 1 і 2 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права.

З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення 11 лекційних занять за денною формою навчання.

Отже, студент може набрати під час лекцій таку кількість балів:

№ з/п	Форма навчання	Кількість	Кількість відвіданих лекцій
-------	----------------	-----------	-----------------------------

		лекцій за планом	1.	2.	3.	4.
1.	Денна	4	1,25	1,25	1,25	1,25

2.3. Обсяг балів, здобутих студентом під час семінарських занять, обчислюється за сумою балів, здобутих під час кожного із занять, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатком 3 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права.

З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення 9 семінарських занять за денною формою навчання. За результатами семінарського (практичного, лабораторного) заняття кожному студенту до відповідного документа обліку успішності виставляється кількість балів від 0 до 5 числом, кратним 0,5, яку він отримав протягом заняття. Критерії поточного оцінювання знань студентів наведені у п.4.3.8. Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права (затвердженого 29 травня 2017 року, протокол № 14).

2.4. Перерозподіл кількості балів в межах максимально можливої кількості балів за самостійну роботу студентів та виконання індивідуальних завдань, наведено в наступній таблиці:

№ з/п	Назва завдання	Усього балів
1.	Виконання двох есе (обов'язкове завдання)	20
2.	Складання пакету документів за фабулою справи (обов'язкове завдання)	20
3.	Підготовка тез доповідей на конференцію (як додаткове завдання на заміну або доповнення до обов'язкових завдань на самостійну роботу)	40
	Усього балів	40

2.5 На семестровий контроль з кожної навчальної дисципліни відводиться 30 балів. Шкала визначення балів за результатами семестрового контролю подана у табл.

Шкала
визначення балів за результатами семестрового контролю

Кількість балів за результатами семестрового контролю	Рівень знань студента	Критерії оцінювання
27 – 30	високий	Студент правильно, повно та аргументовано розкрив питання, продемонстрував вміння самостійно аналізувати теоретичний матеріал, правильно та аргументовано вирішив завдання практичного характеру, володіє термінологією і викладає матеріал чітко і логічно.
24,5 – 26,5	достатній	Студент достатньо повно розкрив суть питання, володіє термінологією, але назвав не всі риси, ознаки або види явища, процесу, інституту, теорії, категорії, проблеми, не до кінця розкрив зміст понять, допустив деякі неточності, які були виправлені ним при відповідях на додаткові питання і не вплинули на правильне розуміння змісту.

22,5 – 24		Студент у цілому розкрив суть питання, відповідає аргументовано і загалом правильно, володіє термінологією, але назвав не всі теорії, функції, риси явища, інституту, процесу, допустив декілька помилок, які не вплинули на їх правильне розуміння.
20,5 – 22	середній	Студент не до кінця розкрив основний зміст питання, деякі суттєві риси, явища, поняття. Проблеми розкрив частково, допустив певні помилки та неточності, які свідчать про його неповне розуміння сутності питання, в основному володіє термінологією.
18 – 20		Студент не до кінця розкрив зміст питання, не повністю визначив його істотні аспекти: риси, функції, види, форми тощо, допустив помилки принципового характеру, недостатньо володіє термінологією.
10,5 – 17,5	низький	Студент не достатньо розкрив зміст питання, не вміє його аналізувати і не може послідовно і логічно викласти, допустив суттєві помилки, не володіє термінологією.
0 – 10		Студент не розкрив зміст питання, не зумів його аналізувати і послідовно і логічно викласти, допустив хибні думки, не володіє термінологією.

Підсумовування балів за результатами вивчення навчальної дисципліни здійснюється після складання семестрового контролю. Семестрова оцінка з навчальної дисципліни обчислюється шляхом додавання набраних студентом балів з поточного та семестрового контролю, а також додаткових балів. Семестрова оцінка виставляється у відомості обліку успішності, індивідуальному навчальному плані та заліковій книжці студента, при чому вона не може перевищувати 100 балів.

2.6 У разі отримання за результатами вивчення навчальної дисципліни (поточного і підсумкового контролю) 34 або менше балів (оцінка F за шкалою ЄКТС) студент зобов'язаний повторно вивчити дисципліну в наступному навчальному періоді. У разі отримання за результатами вивчення навчальної дисципліни (поточного і підсумкового контролю) 35-59 балів (оцінка FX за шкалою ЄКТС) студент має право повторно пройти підсумковий контроль двічі: перший раз – перескладання викладачеві, другий раз – перескладання комісії.

3. Рекомендовані джерела

Тема 1

1. Антонович М. Україна в міжнародній системі захисту прав людини: теорія і практика. К. : Києво-Могилян. акад., 2007. 383 с.
2. Битяк Ю. П., Яковюк І.В. Права і свободи людини в умовах глобалізації. *Філософія права і загальна теорія права*. 2013. № 2. С. 80–93.
3. Бурлак О. В. Міжнародні стандарти щодо статусу і функціонування національних установ із захисту і заохочення прав людини : монографія. Іван-Франківськ : Симфонія форте, 2012. 212 с.
4. Говіц, А. С. Права людини : інтерпретаційна діяльність Конституційного Суду України. К. : Логос, 2012. 369 с.
5. Дослідження практики Європейського суду з прав людини для визначення Національних стандартів компенсацій порушення державою прав людини. Інформаційно-аналітичний звіт / М. Гнатовський, А. Федорова, К. Красовський, О. Власенкова. К. : Атіка, 2011. 184 с.
6. Манукян В. И. Международная защита прав человека: право, прецеденты, комментарии : науч.-практ. пособие / В. И. Манукян. Киев : Истина, 2010. 480 с.

7. Мармазов В. Є. Методи динамічного тлумачення Конвенції про захист прав людини та основних свобод в юриспруденції Європейського суду з прав людини. К. : Юридична книга, 2002. 400 с.
8. Мицик В. В. Права людини у міжнародному праві. Міжнародно-правові механізми захисту: підруч. [для студ.вищ.навч.закл.]. К. : Видавничий дім «Промінь», 2010. 722 с.
9. Навчально-методичний посібник для тренерів навчального курсу для суддів «Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя». К.: ВАІТЕ, 2017. 192 с.
10. Права і свободи людини і громадянина в Україні (доктрина Європейського суду з прав людини і Конституційного Суду України) : навчальний посібник. К. : Юрінком Інтер, 2013. 376 с.

Тема 2

1. Антонович М. Україна в міжнародній системі захисту прав людини: теорія і практика. К. : Києво-Могилян. акад., 2007. 383 с.
2. Битяк Ю. П., Яковюк І.В. Права і свободи людини в умовах глобалізації. *Філософія права і загальна теорія права*. 2013. № 2. С. 80–93.
3. Бурлак О. В. Міжнародні стандарти щодо статусу і функціонування національних установ із захисту і заохочення прав людини : монографія. Іван-Франківськ : Симфонія форте, 2012. 212 с.
4. Говін, А. С. Права людини: інтерпретаційна діяльність Конституційного Суду України. К. : Логос, 2012. 369 с.
5. Дослідження практики Європейського суду з прав людини для визначення Національних стандартів компенсацій порушення державою прав людини. Інформаційно-аналітичний звіт / М. Гнатовський, А. Федорова, К. Красовський, О. Власенкова. К. : Атіка, 2011. 184 с.
6. Манукян В. И. Международная защита прав человека: право, прецеденты, комментарии : науч.-практ. пособие / В. И. Манукян. Киев : Истина, 2010. 480 с.
7. Мармазов В. Є. Методи динамічного тлумачення Конвенції про захист прав людини та основних свобод в юриспруденції Європейського суду з прав людини. К. : Юридична книга, 2002. 400 с.
8. Мицик В. В. Права людини у міжнародному праві. Міжнародно-правові механізми захисту: підруч. [для студ.вищ.навч.закл.]. К. : Видавничий дім «Промінь», 2010. 722 с.
9. Навчально-методичний посібник для тренерів навчального курсу для суддів «Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя». К.: ВАІТЕ, 2017. 192 с.
10. Права і свободи людини і громадянина в Україні (доктрина Європейського суду з прав людини і Конституційного Суду України) : навчальний посібник . К. : Юрінком Інтер, 2013. 376 с.
11. Статут Організації Об'єднаних Націй від 26 червня 1945 р. URL : http://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf

Тема 3

1. Дослідження практики Європейського суду з прав людини для визначення Національних стандартів компенсацій порушення державою прав людини. Інформаційно-аналітичний звіт / М. Гнатовський, А. Федорова, К. Красовський, О. Власенкова. К. : Атіка, 2011. 184 с.
2. Манукян В. И. Международная защита прав человека: право, прецеденты, комментарии : науч.-практ. пособие / В. И. Манукян. Киев : Истина, 2010. 480 с.

3. Мармазов В. Є. Методи динамічного тлумачення Конвенції про захист прав людини та основних свобод в юриспруденції Європейського суду з прав людини. К. : Юридична книга, 2002. 400 с.
4. Мицик В. В. Права людини у міжнародному праві. Міжнародно-правові механізми захисту: підруч. [для студ.вищ.навч.закл.]. К. : Видавничий дім «Промінь», 2010. 722 с.
5. Навчально-методичний посібник для тренерів навчального курсу для суддів «Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя». К.: ВАІТЕ, 2017. 192 с.
6. Права і свободи людини і громадянина в Україні (доктрина Європейського суду з прав людини і Конституційного Суду України) : навчальний посібник. К. : Юрінком Інтер, 2013. 376 с.
7. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>
8. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Про ратифікацію Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права та Міжнародного пакту про громадянські і політичні права: Указ від 19.10.1973 № 2148 URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2148-08/card6#Public>
9. Протокол 7 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_804
10. Протокол N 4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який гарантує деякі права і свободи, не передбачені в Конвенції та у Першому протоколі до неї URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_059
11. Протокол № 1 до Європейської Конвенції про захист прав людини та основних свобод (ратифікований від 17.07.1997 р.) URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535
12. Протокол № 12 до Європейської Конвенції про захист прав людини та основних свобод URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_537
13. Протокол № 6 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_802
14. Регламент Європейського суду з прав людини зі змінами від 5 жовтня 2015 р. URL : http://www.echr.coe.int/Documents/Rules_Court_ENG.pdf.
15. Рекомендація парламентської Асамблея Ради Європи 1178 (1992) щодо сект та нових релігійних рухів URL : https://www.irs.in.ua/files/publications/2006_UGSPL_Svoboda_sovesti_i_prava_ludini.pdf
16. Рекомендація парламентської Асамблея Ради Європи 1412 (1999) «Про незаконну діяльність сект» URL : <http://lib.sale/prava-cheloveka-pravo/rekomendatsiya-1412-1999-parlamentskoy-77948.html>
17. Хартія фундаментальних прав Європейського Союзу 2000 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_524

Тема 4

1. Бурлак О. В. Міжнародні стандарти щодо статусу і функціонування національних установ із захисту і заохочення прав людини : монографія. Іван-Франківськ : Симфонія форте, 2012. 212 с.
2. Манукян В. И. Международная защита прав человека: право, прецеденты, комментарии : науч.-практ. пособие / В. И. Манукян. Киев : Истина, 2010. 480 с.
3. Мицик В. В. Права людини у міжнародному праві. Міжнародно-правові механізми захисту: підруч. [для студ.вищ.навч.закл.]. К. : Видавничий дім «Промінь», 2010. 722 с.
4. Encyclopedia of Human Rights / ed. by David P. Forsythe. Oxford Univ. Press, 2009. 2672 р.
5. Griffin J. On Human Rights. Oxford : Oxford University Press, 2008. 360 p.
6. Human Rights in Asia. N.-Y., 2008. 254 p.
7. Human Rights: Southern Voices. Cambridge: Cambridge Univ. Press, 2009. 248 p.

Тема 5

1. Дослідження практики Європейського суду з прав людини для визначення Національних стандартів компенсацій порушення державою прав людини. Інформаційно-аналітичний звіт / М. Гнатовський, А. Федорова, К. Красовський, О. Власенкова. К. : Атіка, 2011. 184 с.
2. Завгородній В. А. Рішення Європейського Суду з прав людини як акти тлумачення норм конвенції про захист прав людини та основоположних свобод Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право / редкол. Ю.М. Бисага, Д.М. Белов, С.Б. Булеца та ін. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2014. Вип. 24. Т. 1. С. 29–33.
3. Мармазов В. Є. Методи динамічного тлумачення Конвенції про захист прав людини та основних свобод в юриспруденції Європейського суду з прав людини. К. : Юридична книга, 2002. 400 с.
4. Навчально-методичний посібник для тренерів навчального курсу для суддів «Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя». К.: ВАІТЕ, 2017. 192 с.
5. Права і свободи людини і громадянина в Україні (доктрина Європейського суду з прав людини і Конституційного Суду України) : навчальний посібник. К. : Юрінком Інтер, 2013. 376 с.
6. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Про ратифікацію Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права та Міжнародного пакту про громадянські і політичні права: Указ від 19.10.1973 № 2148 URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2148-08/card6#Public>
7. Червяцова А. О. Право на життя та заборона катувань у рішеннях Європейського суду з прав людини: аналіз судової практики за статтею 2 і 3 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: Навчальний посібник/ А. О. Червяцова. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 308 с

Тема 6

1. Дослідження практики Європейського суду з прав людини для визначення Національних стандартів компенсацій порушення державою прав людини. Інформаційно-аналітичний звіт / М. Гнатовський, А. Федорова, К. Красовський, О. Власенкова. К. : Атіка, 2011. 184 с.
2. Завгородній В. А. Рішення Європейського Суду з прав людини як акти тлумачення норм конвенції про захист прав людини та основоположних свобод Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право / редкол. Ю.М. Бисага, Д.М. Белов, С.Б. Булеца та ін. Ужгород Видавничий дім «Гельветика», 2014. Вип. 24. Т. 1. С. 29–33.
3. Мармазов В. Є. Методи динамічного тлумачення Конвенції про захист прав людини та основних свобод в юриспруденції Європейського суду з прав людини. К. : Юридична книга, 2002. 400 с.
4. Навчально-методичний посібник для тренерів навчального курсу для суддів «Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя». К.: ВАІТЕ, 2017. 192 с.
5. Права і свободи людини і громадянина в Україні (доктрина Європейського суду з прав людини і Конституційного Суду України) : навчальний посібник. К. : Юрінком Інтер, 2013. 376 с.
6. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Про ратифікацію Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права та Міжнародного пакту про громадянські і політичні права: Указ від 19.10.1973 № 2148 URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2148-08/card6#Public>
7. Пушкар П. В. Заборона катувань та інші форми жорстокого поводження чи покарання: застосування практики Європейського суду з прав людини . Європейський суд з прав людини. Судова практика. Вип 1. К., 2011. С. 50–116.

8. Червяцова А. О. Право на життя та заборона катувань у рішеннях Європейського суду з прав людини: аналіз судової практики за статтею 2 і 3 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: Навчальний посібник/ А. О. Червяцова. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 308 с

Тема 7

1. Довідник із застосування статті 5 –Право на свободу та особисту недоторканність
URL : https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_5_UKR.pdf
2. Дослідження практики Європейського суду з прав людини для визначення Національних стандартів компенсацій порушення державою прав людини. Інформаційно-аналітичний звіт / М. Гнатовський, А. Федорова, К. Красовський, О. Власенкова. К. : Атіка, 2011. 184 с.
3. Завгородній В. А. Рішення Європейського Суду з прав людини як акти тлумачення норм конвенції про захист прав людини та основоположних свобод Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право / редкол. Ю.М. Бисага, Д.М. Белов, С.Б. Булеца та ін. Ужгород Видавничий дім «Гельветика», 2014. Вип. 24. Т. 1. С. 29–33.
4. Мармазов В. Є. Методи динамічного тлумачення Конвенції про захист прав людини та основних свобод в юриспруденції Європейського суду з прав людини. К. : Юридична книга, 2002. 400 с.
5. Навчально-методичний посібник для тренерів навчального курсу для суддів «Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя». К.: ВАІТЕ, 2017. 192 с.
6. Права і свободи людини і громадянина в Україні (доктрина Європейського суду з прав людини і Конституційного Суду України) : навчальний посібник. К. : Юрінком Інтер, 2013. 376 с.
7. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Про ратифікацію Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права та Міжнародного пакту про громадянські і політичні права: Указ від 19.10.1973 № 2148 URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2148-08/card6#Public>

Тема 8

1. Дослідження практики Європейського суду з прав людини для визначення Національних стандартів компенсацій порушення державою прав людини. Інформаційно-аналітичний звіт / М. Гнатовський, А. Федорова, К. Красовський, О. Власенкова. К. : Атіка, 2011. 184 с.
2. Завгородній В. А. Рішення Європейського Суду з прав людини як акти тлумачення норм конвенції про захист прав людини та основоположних свобод Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право / редкол. Ю.М. Бисага, Д.М. Белов, С.Б. Булеца та ін. Ужгород Видавничий дім «Гельветика», 2014. Вип. 24. Т. 1. С. 29–33.
3. Мармазов В. Є. Методи динамічного тлумачення Конвенції про захист прав людини та основних свобод в юриспруденції Європейського суду з прав людини. К. : Юридична книга, 2002. 400 с.
4. Навчально-методичний посібник для тренерів навчального курсу для суддів «Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя». К.: ВАІТЕ, 2017. 192 с.
5. Посібник за статтею 8 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод URL : https://unba.org.ua/assets/uploads/1259d4263dac852ef056_file.pdf
6. Права і свободи людини і громадянина в Україні (доктрина Європейського суду з прав людини і Конституційного Суду України) : навчальний посібник. К. : Юрінком Інтер, 2013. 376 с.

7. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Про ратифікацію Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права та Міжнародного пакту про громадянські і політичні права: Указ від 19.10.1973 № 2148 URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2148-08/card6#Public>

Тема 9

1. Довідник із застосування статті 9 Конвенції URL : https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_9_UKR.pdf

2. Дослідження практики Європейського суду з прав людини для визначення Національних стандартів компенсацій порушення державою прав людини. Інформаційно-аналітичний звіт / М. Гнатовський, А. Федорова, К. Красовський, О. Власенкова. К. : Атіка, 2011. 184 с.

3. Завгородній В. А. Рішення Європейського Суду з прав людини як акти тлумачення норм конвенції про захист прав людини та основоположних свобод Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право / редкол. Ю.М. Бисага, Д.М. Белов, С.Б. Булеца та ін. Ужгород Видавничий дім «Гельветика», 2014. Вип. 24. Т. 1. С. 29–33.

4. Мармазов В. Є. Методи динамічного тлумачення Конвенції про захист прав людини та основних свобод в юриспруденції Європейського суду з прав людини. К. : Юридична книга, 2002. 400 с.

5. Навчально-методичний посібник для тренерів навчального курсу для суддів «Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя». К.: ВАІТЕ, 2017. 192 с.

6. Права і свободи людини і громадянина в Україні (доктрина Європейського суду з прав людини і Конституційного Суду України) : навчальний посібник. К. : Юрінком Інтер, 2013. 376 с.

7. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Про ратифікацію Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права та Міжнародного пакту про громадянські і політичні права: Указ від 19.10.1973 № 2148 URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2148-08/card6#Public>

Тема 10

1. Дослідження практики Європейського суду з прав людини для визначення Національних стандартів компенсацій порушення державою прав людини. Інформаційно-аналітичний звіт / М. Гнатовський, А. Федорова, К. Красовський, О. Власенкова. К. : Атіка, 2011. 184 с.

2. Завгородній В. А. Рішення Європейського Суду з прав людини як акти тлумачення норм конвенції про захист прав людини та основоположних свобод Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право / редкол. Ю.М. Бисага, Д.М. Белов, С.Б. Булеца та ін. Ужгород Видавничий дім «Гельветика», 2014. Вип. 24. Т. 1. С. 29–33.

3. Мармазов В. Є. Методи динамічного тлумачення Конвенції про захист прав людини та основних свобод в юриспруденції Європейського суду з прав людини. К. : Юридична книга, 2002. 400 с.

4. Навчально-методичний посібник для тренерів навчального курсу для суддів «Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя». К.: ВАІТЕ, 2017. 192 с.

5. Права і свободи людини і громадянина в Україні (доктрина Європейського суду з прав людини і Конституційного Суду України) : навчальний посібник. К. : Юрінком Інтер, 2013. 376 с.

6. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Про ратифікацію

Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права та Міжнародного пакту про громадянські і політичні права: Указ від 19.10.1973 № 2148 URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2148-08/card6#Public>

7. Свобода вираження поглядів та Інтернет URL : <https://rm.coe.int/168059936a>

Тема 11

1. Дослідження практики Європейського суду з прав людини для визначення Національних стандартів компенсацій порушення державою прав людини. Інформаційно-аналітичний звіт / М. Гнатовський, А. Федорова, К. Красовський, О. Власенкова. К. : Атіка, 2011. 184 с.

2. Завгородній В. А. Рішення Європейського Суду з прав людини як акти тлумачення норм конвенції про захист прав людини та основоположних свобод Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право / редкол. Ю.М. Бисага, Д.М. Белов, С.Б. Булеца та ін. Ужгород Видавничий дім «Гельветика», 2014. Вип. 24. Т. 1. С. 29–33.

3. Мармазов В. Є. Методи динамічного тлумачення Конвенції про захист прав людини та основних свобод в юриспруденції Європейського суду з прав людини. К. : Юридична книга, 2002. 400 с.

4. Навчально-методичний посібник для тренерів навчального курсу для суддів «Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя». К.: ВАІТЕ, 2017. 192 с.

5. Посібник за статтею 11 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод URL : <https://www.echr.com.ua/publication/svoboda-zibran-ta-obyednannya/>

6. Права і свободи людини і громадянина в Україні (доктрина Європейського суду з прав людини і Конституційного Суду України) : навчальний посібник. К. : Юрінком Інтер, 2013. 376 с.

7. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Про ратифікацію Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права та Міжнародного пакту про громадянські і політичні права: Указ від 19.10.1973 № 2148 URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2148-08/card6#Public>

Тема 12

1. Дослідження практики Європейського суду з прав людини для визначення Національних стандартів компенсацій порушення державою прав людини. Інформаційно-аналітичний звіт / М. Гнатовський, А. Федорова, К. Красовський, О. Власенкова. К. : Атіка, 2011. 184 с.

2. Завгородній В. А. Рішення Європейського Суду з прав людини як акти тлумачення норм конвенції про захист прав людини та основоположних свобод Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право / редкол. Ю.М. Бисага, Д.М. Белов, С.Б. Булеца та ін. Ужгород Видавничий дім «Гельветика», 2014. Вип. 24. Т. 1. С. 29–33.

3. Мармазов В. Є. Методи динамічного тлумачення Конвенції про захист прав людини та основних свобод в юриспруденції Європейського суду з прав людини. К. : Юридична книга, 2002. 400 с.

4. Навчально-методичний посібник для тренерів навчального курсу для суддів «Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя». К.: ВАІТЕ, 2017. 192 с.

5. Посібник за статтею 1 Протоколу No. 1 – Захист власності URL : <https://www.echr.com.ua/publication/zaxist-vlasnosti-posibnik-zi-st-1-protokolu-1/>

6. Права і свободи людини і громадянина в Україні (доктрина Європейського суду з прав людини і Конституційного Суду України) : навчальний посібник. К. : Юрінком Інтер, 2013. 376 с.

7. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Про ратифікацію

Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права та Міжнародного пакту про громадянські і політичні права: Указ від 19.10.1973 № 2148 URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2148-08/card6#Public>

Тема 13

1. Дослідження практики Європейського суду з прав людини для визначення Національних стандартів компенсацій порушення державою прав людини. Інформаційно-аналітичний звіт / М. Гнатівський, А. Федорова, К. Красовський, О. Власенкова. К. : Атіка, 2011. 184 с.

2. Завгородній В. А. Рішення Європейського Суду з прав людини як акти тлумачення норм конвенції про захист прав людини та основоположних свобод Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право / редкол. Ю.М. Бисага, Д.М. Белов, С.Б. Булеца та ін. Ужгород Видавничий дім «Гельветика», 2014. Вип. 24. Т. 1. С. 29–33.

3. Мармазов В. Є. Методи динамічного тлумачення Конвенції про захист прав людини та основних свобод в юриспруденції Європейського суду з прав людини. К. : Юридична книга, 2002. 400 с.

4. Навчально-методичний посібник для тренерів навчального курсу для суддів «Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя». К.: ВАІТЕ, 2017. 192 с.

5. Посібник з європейського антидискримінаційного права URL : <https://www.echr.com.ua/publication/antidiskriminacijne-pravo/>

6. Права і свободи людини і громадянина в Україні (доктрина Європейського суду з прав людини і Конституційного Суду України) : навчальний посібник. К. : Юрінком Інтер, 2013. 376 с.

7. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Про ратифікацію Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права та Міжнародного пакту про громадянські і політичні права: Указ від 19.10.1973 № 2148 URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2148-08/card6#Public>

Тема 14

1. Дослідження практики Європейського суду з прав людини для визначення Національних стандартів компенсацій порушення державою прав людини. Інформаційно-аналітичний звіт / М. Гнатівський, А. Федорова, К. Красовський, О. Власенкова. К. : Атіка, 2011. 184 с.

2. Завгородній В. А. Рішення Європейського Суду з прав людини як акти тлумачення норм конвенції про захист прав людини та основоположних свобод Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право / редкол. Ю.М. Бисага, Д.М. Белов, С.Б. Булеца та ін. Ужгород Видавничий дім «Гельветика», 2014. Вип. 24. Т. 1. С. 29–33.

3. Захист права на справедливий суд відповідно до Європейської конвенції з прав людини : посібник для юристів. 2-ге видання URL : <https://www.echr.com.ua/publication/pravo-na-spravedlivij-sud/>

4. Мармазов В. Є. Методи динамічного тлумачення Конвенції про захист прав людини та основних свобод в юриспруденції Європейського суду з прав людини. К. : Юридична книга, 2002. 400 с.

5. Навчально-методичний посібник для тренерів навчального курсу для суддів «Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя». К.: ВАІТЕ, 2017. 192 с.

6. Права і свободи людини і громадянина в Україні (доктрина Європейського суду з прав людини і Конституційного Суду України) : навчальний посібник. К. : Юрінком Інтер, 2013. 376 с.

7. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Про ратифікацію Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права та Міжнародного пакту про

громадянські і політичні права: Указ від 19.10.1973 № 2148 URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2148-08/card6#Public>

Тема 15

1. Дослідження практики Європейського суду з прав людини для визначення Національних стандартів компенсацій порушення державою прав людини. Інформаційно-аналітичний звіт / М. Гнатівський, А. Федорова, К. Красовський, О. Власенкова. К. : Атіка, 2011. 184 с.
2. Заборона зловживання правами: посібник зі статті 17 Конвенції. URL : <https://www.echr.com.ua/publication/zaborona-zlovzhivannya-pravami-posibnik-zi-statti-17-konvencii/>
3. Завгородній В. А. Рішення Європейського Суду з прав людини як акти тлумачення норм конвенції про захист прав людини та основоположних свобод Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право / редкол. Ю.М. Бисага, Д.М. Белов, С.Б. Булеца та ін. Ужгород Видавничий дім «Гельветика», 2014. Вип. 24. Т. 1. С. 29–33.
4. Мармазов В. Є. Методи динамічного тлумачення Конвенції про захист прав людини та основних свобод в юриспруденції Європейського суду з прав людини. К. : Юридична книга, 2002. 400 с.
5. Навчально-методичний посібник для тренерів навчального курсу для суддів «Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя». К.: ВАІТЕ, 2017. 192 с.
6. Права і свободи людини і громадянина в Україні (доктрина Європейського суду з прав людини і Конституційного Суду України) : навчальний посібник. К. : Юрінком Інтер, 2013. 376 с.
7. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Про ратифікацію Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права та Міжнародного пакту про громадянські і політичні права: Указ від 19.10.1973 № 2148 URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2148-08/card6#Public>

Тема 16

1. Битяк Ю. П., Яковюк І.В. Права і свободи людини в умовах глобалізації. *Філософія права і загальна теорія права*. 2013. № 2. С. 80–93.
2. Бурлак О. В. Міжнародні стандарти щодо статусу і функціонування національних установ із захисту і заохочення прав людини : монографія. Іван-Франківськ : Симфонія форте, 2012. 212 с.
3. Декларація про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на основі релігії або переконань, прийнята резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 36/55 від 25.11.1981 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_284
4. Другий Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, що стосується скасування смертної кари від 15.12.1989 р. Офіційний вісник України. 2007. № 24. Ст. 974.
5. Економічна і соціальна рада ООН (ЕКОСОР), Резолюція ЕКОСОР 2006/23: Зміцнення основних принципів поведінки суддів від 27 липня 2006 р., E/RES/2006/23. URL : https://www.unodc.org/pdf/corruption/corruption_judicial_res_e.pdf
6. Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню від 26 листопада 1987 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_068
7. Європейська конвенція про захист прав і фундаментальних свобод людини з протоколами (1950 р.) підписана 28.07.1951, ратифікована Україною 10.01.2002 URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
8. Європейська хартія про закон «Про статус суддів», Рада Європи, 10 липня 1998 р. URL : https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/European-Charter-on-Statute-of-Judges_EN.pdf

9. Загальна Декларація прав людини від 10.12. 1948 р. URL : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015
10. Конвенція Організація Об'єднаних Націй проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10.12.1984 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085
11. Конвенція про статус апатридів 1954 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_232
12. Конвенція про статус біженців 1951 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011
13. Манукян В. И. Международная защита прав человека: право, прецеденты, комментарии : науч.-практ. пособие / В. И. Манукян. Киев : Истина, 2010. 480 с.
14. Мицик В. В. Права людини у міжнародному праві. Міжнародно-правові механізми захисту: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.]. К. : Видавничий дім «Промінь», 2010. 722 с.
15. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, резолюція Генеральної Асамблеї ООН 2200А (XXI) від 19 грудня 1966 р., 21 U.N. GAOR Supp. (No. 16), стор. 52, U.N. Doc. A/6316 (1966), 999 U.N.T.S. 171, набрала чинності 23 березня 1976 р. URL : <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>
16. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 16 грудня 1966 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043
17. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права 1966 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042
18. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 16 грудня 1966 р., набрала чинності 18 вересня 1973 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042
19. Монреальська універсальна декларація про незалежність правосуддя від 10 червня 1983 р., перша світова конференція з питань незалежності правосуддя. URL : <http://www.jiwp.org/#!/montreal-declaration/c1blue>
20. Навчально-методичний посібник для тренерів навчального курсу для суддів «Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя». К.: ВАІТЕ, 2017. 192 с.

4. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. <http://fidic.org/>
2. <http://vdkn2.tail.ru/site/ru/international-freight-transportation/carriage-documents>
3. <http://www.ccu.gov.ua/>
4. <http://www.imf.org/external/russian/>
5. <http://www.rada.gov.ua>
6. <http://www.ucci.org.ua>
7. <http://www.unidroit.org/news>
8. <http://www.worldbank.org/ru/about/what-we-do/brief/ibrd>
9. <https://minjust.gov.ua>
10. <https://rada.gov.ua/>
11. <https://supreme.court.gov.ua/supreme/>
12. <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=applicants/ukr&c>
13. <https://www.venice.coe.int/webforms/events/>
14. <https://www.wto.org/>
15. <https://hudoc.echr.coe.int/>